

СТАНОВИЩЕ

От проф. дфн Иван Станков,

Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“,

за дисертационния труд на **Лора Стоянова Динкова** на тема

„Граници на човешкото в българската поезия

от 20-те до 60-те години на XX век“

Дисертационният труд на докторант Лора Динкова отговаря на всички технически изисквания – обем, структуриране по глави и подглави, увод, заключение, библиография, съпътстваща административна документация. Авторефератът съответства на съдържанието на разработката. Спазени са законовите разпоредби и срокове.

Важно е да се отбележи още в началото, че представеното за защита дисертационно изследване има високи литературоведски качества – литературно-теоретична и литературно-историческа дълбочина, сериозни аналитични построения върху художествените текстове, обосноваване при избор на интерпретативни оптики и аргументирана защита на предложените тези.

Темата, с неизбежните уговорки относно „границите на човешкото“, е напълно дисертабилна и още с формулировката си заявява амбиции за приносния научен характер на изложението. Авторите и анализираниите творби без изключение са от първата литературна редица, прескочили са не само собственото си време, но и своя двайсети век и са неизменна част от съвременния български хрестоматиен избор. Върху тях има достатъчно

натрупани изследвания. За тях се пише и ще се пише. Написаното от Лора Динкова е с безспорни качества и бъдещите изследователи на поезията от периода между двете войни ще се ползват от постиженията в този дисертационен труд.

Изложението е построено върху лириката на Асен Разцветников, Никола Фурнаджиев, Атанас Далчев, Александър Вутимски и Александър Геров, като последният е видян в по-дълга полоса, достигаща и до 60-те години на XX век. Всички изследвани поети са събрани в едно общо тематично гнездо около идеята за смъртта и предсмъртните и следсмъртните смислови трасета у различните автори. Заедно с това са интерпретирани и напрегнатите до крайност патологични отклонения (например лудостта и двойничеството), които държат лирическият герой около границите на разпада. Всички автори имат свой личен почерк и своя лична картина за човека и за света, но въпреки радикалните различия помежду им, авторката е успяла да ги събере около изследователската си идея за граничността.

Дисертацията се състои от увод, пет глави и заключение. Уводът по необходимост има по-силно изразен литературно-исторически характер. Обгледани са важни литературни свидетелства за следвоенното време, национално-исторически травми и бурното нахлуване на авангардистките идеи в изкуството. При това от преки участници в прилежащия литературен процес (Вл. Василев, Иван Мешеков, Ат. Далчев, Любомир Русев). В подстъпа към основния дисертационен проблем е подчертано особеното, почти логично „очарование от смъртта и сродяване с ужаса“ на литературата от двайсетте години. Убитите по фронтовете са милиони граждани на цивилизована Европа, над сто хиляди от тях са българи и неминуемо българската култура реагира на това безумие, на тоталната

девалвацията на конкретния човешки живот, който иначе трябва сам по себе си да бъде свръхценност. Към следвоенната катастрофа се прибавя и българското идеологизиране, бунтовете, атентатите и изправянето за първи път на българи срещу българи. Такава духовна атмосфера логично превръща смъртта и лудостта в благодатни предмети на художественото изображение. С такава идея дисертацията е вече отворена към основната си проблематика.

В първа глава авторката работи свободно и целесъобразно с теоретичните постановки около основните понятия, които ще бъдат използвани – лудостта, другостта и двойничеството, смъртта и техни сходни категории у Мишел Фуко, Мартин Хайдегер, Х.Г.Гадамер, Ж.Дерида и особено Емануел Левинас, към чиито позиции авторката най-често се доближава. Събрани са заедно концепции от философско, антропологическо, психологическо и културологично естество, които ще бъдат използвани в главите с конкретни литературоведски анализи. Част от фрагментите – в превод на авторката.

В центъра на изложението във втора глава последователно са въведени поезията на Асен Разцветников и Никола Фурнаджиев. Още при въвеждането е направена уговорката, че поради достатъчното натрупвания върху изследваните автори, няма да се строи литературно-исторически разказ. И все пак тук конкретните интерпретации нямат херметичен характер. Отделните творби на поетите се държат отворени както една към друга, така и към завършения свят на всеки от авторите, а и към историко-събитийната картина на десетилетието. Стихосбирките „Жертвени клади“ и „Пролетен вятър“ са четени професионално, с много разбиране, но и лично, съпричастно. Желанието за лична интерпретативна свобода се е отразило и на общата композиционна постройка на отделните части: прегледът на критическите натрупвания са концентрирани предимно в началото на всяка

глава, по протежение на анализите спорадично са използвани критически цитати, близки до постановките в дисертацията. Така интерпретативното поле се отваря и оригиналните авторски инвенции стават по-видими, по-самостоятелни.

Така е и в следващата глава, посветена на поемата „Двойник“ на Асен Разцветников и върху лириката на Александър Вутимски. Разцветниковата поема и поезията на Вутимски не са сред фаворизираните от критиката художествени факти. И натрупванията тук съвсем не са много. Сред повечето от изследователите на поемата е наложено мнението, че тя е продукт на някакво патологично двойничество, от което е страдал поетът. Това исторически е твърде съмнително, тъй като към 1926 г., когато излиза „Двойник“, няма все още никаква следа от късните отклонения в душата на поета. Лора Динкова заобикаля деликатно подобни лесни обяснения и се държи през цялото време близо до текста на поемата, до пътя на лирическия герой към двойничеството, който минава през културогемите Дон Кихот и Исус Христос.

Много откровена е авторката и в прочита на стихотворенията на Александър Вутимски. Без да маниерничи и без да спекулира, тя се докосва до голямата жажда на героя на Вутимски – жаждата за битийна споделеност, отвъд границите на сексуалността и дребната битова положеност на човека в света.

Искрено се радвам на паралелния прочит на двата поетически цикъла – „Балади за нищите“ на Асен Разцветников“ и „De profundis“ на Вутимски, близостта между които – видима и почти натрапчива – не е била досега обект на компаративистична интерпретация.

През предметите, местата и старостта е анализирано битието като път към смъртта у Далчев. Доказателствата са иззети от много творби на поета от 20-те години – „Болница“, „Балконът“, „Хижи“, „Вратите“, „Стаята“, „Коли“, „Старци“, „Къщата“, „Дяволско“. Особено внимание е отделено и на най-интерпретираната творба на поета – стихотворението „Повест“. Тук наблюденията на други изследователи (Р. Ликова, В. Стефанов, Д. Камбуров, Ел. Димитрова) са по-често използвани в подкрепа на една или друга теза в процеса на анализа.

Отварянето на съзнанието към безкрайните перспективи на космоса е проследено обстойно в главата за Александър Геров. Разкрита е жаждата на поета за безсмъртие и представянето на Вселената като следсмъртен дом на човешкия дух. В тази глава са използвани мемоарни и документални материали с дневников характер. Проследено е „охлаждането“ на поета с течение на годините и на социално-политическите трусове около него.

В заключение. Дисертационният труд на Лора Динкова е много сериозно литературоведско изследване. То издава високите теоретични, литературно-исторически и интерпретаторски възможности на авторката. Във всяка една от главите личи нов, приносен прочит на поезията на Разцветников, Фурнаджиев, Далчев, Вутимски и Геров. След тази книга българската литература от междувоенния период ще се вижда със сигурност по-добре. Ще гласувам без колебание за присъждането на Лора Динкова на научната и образователна степен „доктор“.

Проф. дфн Иван Станков